

Utrikesutskottets betänkande**1982/83:3****om åtgärder mot militärregimen i Turkiet****Motionen**

I motion 1981/82:725, av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkandena 1-2, föreslås

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om ett uttalande att Sverige tar avstånd från den av USA:s statsledning framförda åsikten om den turkiska juntan som en progressiv och demokratisk regim,

2. att riksdagen hos regeringen begär att den turkiska frågan tas upp i FN.

Yrkande 3 i motionen har behandlats i UU 1981/82:20.

Bakgrund

Situationen i Turkiet efter det militära maktövertagandet i september 1980 behandlades av utskottet senast för knappt ett år sedan i UU 1981/82:18. Det konstaterades däri att flera tecken tydde på att regimen inte planerade någon återgång till demokratin. De politiska partierna hade upplösts. Fackföreningsledare och politiker hade arresterats. Rapporter om tortyr och godtyckliga frihetsberövanden förekom.

Sedan detta skrevs har militärregimen ytterligare befest sin ställning. Förföljelserna och det godtyckliga våldet har minskat men de grundläggande demokratiska rättigheterna har inte återupprättats.

Ett förslag till ny konstitution har framlagts av de regerande militärerna. Enligt förslaget kommer den nuvarande militärledningen att behålla ett avgörande inflytande över de centrala besluten i Turkiet genom att medlemmarna av det nationella säkerhetsrådet – vilket i dag i praktiken styr landet – i framtiden kommer att ingå i ett rådgivande organ till presidenten. Regeringen kommer att åläggas följa det rådgivande organets beslut i frågor som rör nationens säkerhet.

Författningsförslaget har utsatts för hård kritik utomlands och från de få opinionsgrupper i Turkiet som ännu tillåts verka. I förslaget begränsas de politiska och fackliga rättigheterna snävt. Tidigare verksamma politiker förbjuds utöva politisk verksamhet under 10 år, vilket bl. a. kommer att hindra dem från att bilda nya politiska partier. Strejkrätten begränsas kraftigt.

En folkomröstning om förslaget ägde rum den 7 november. Omröstningen var så utformad att en röst för förslaget samtidigt var en röst för fortsatt

mandat för den sittande presidenten, general Evren. Enligt officiella uppgifter röstade 91 % av de röstberättigade för förslaget.

Utskottet

I yrkande 1 i motionen hemställs att Sverige skall ta avstånd från åsikten att den turkiska juntan är en progressiv och demokratisk regim.

Detta har riksdag och regering självfallet på många sätt gjort. Utskottet vill hänvisa till ovannämnda betänkande UU 1981/82:18 och till regeringens olika uttalanden i riksdagen, bl. a. som svar på frågor den 17 februari och 18 maj 1982.

Utrikesminister Lennart Bodström anförde i FN:s generalförsamling den 15 oktober i år följande:

Våra protester gäller också militärdiktaturens Turkiet där de politiska partierna förbjudits och fackföreningar hindras att verka fritt. Regimens motståndare utsätts för massarresteringar och skenrättegångar.

Med hänvisning till detta och tidigare uttalanden av regeringen synes motionsyrkandet inte behöva föranleda någon riksdagens särskilda åtgärd, varför det avstyrks.

I yrkande 2 i samma motion föreslås att regeringen tar upp den turkiska frågan i FN.

Turkiet är medlem av Europarådet, en internationell organisation som har demokratin inskriven i sina stadgar. Sverige och andra Europarådsmedlemmar har därför ansett att det faller sig naturligt att i första hand diskutera situationen i Turkiet inom Europarådet och begagna de påtryckningsmöjligheter som det turkiska medlemskapet i sammanslutningen medför. Som framgår av det ovannämnda betänkandet UU 1981/82:18 har Sverige också drivit den turkiska frågan i Europarådet med stort eftertryck.

Den parlamentariska församlingen beslutade i maj 1981 att de turkiska representanterna inte längre skulle få delta i församlingens arbete eftersom det turkiska parlamentet upplöstes. Församlingen tillsatte ett särskilt underutskott med uppgift att noggrant följa utvecklingen i landet. Underutskottet, i vilket företrädare för den svenska Europarådsdelegationen ingick, har besökt Turkiet för att också på platsen inhämta information. På grundval av underutskottets rapport antog församlingen den 6 oktober 1982 en rapport i vilken det erinras om att det är av mycket stor vikt för Turkiets medlemskap i Europarådet att en ny författning uppfyller kraven på en parlamentarisk demokrati och på mänskliga rättigheter i samklang med Europarådets stadga.

Det har varit svårare att få till stånd påtryckningar mot Turkiet inom Europarådets ministerkommitté. I juli 1982 inlämnade emellertid Sverige, Danmark, Frankrike, Nederländerna och Norge gemensamt en anmälan mot Turkiet till Europarådets kommission för de mänskliga rättigheterna. Denna

anmälan, vilken innehåller ett antal anklagelsepunkter, måste betraktas som en betydelsefull markering i Europarådet mot militärregimen i Turkiet.

Det kommer nu sannolikt att förflyta ett antal månader innan någon sakprövning kan inledas i kommissionen. Sverige kommer emellertid att verka för att den turkiska frågan under denna tid regelbundet aktualiseras i Europarådet, bl. a. genom att föra upp den i de återkommande mötena med ministerrådets ställföreträdarkommitté.

Enligt utskottets mening finns det anledning för Sverige att beröra situationen i Turkiet i olika internationella fora, och så har som ovan nämnts också skett vid det pågående mötet med FN:s generalförsamling. Det förefaller emellertid mest ändamålsenligt att Sverige för sin del i första hand driver frågan i Europarådet.

Utskottet avstyrker därför yrkande 2 i motion 725.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motion 1981/82:725, yrkande 1,
2. att riksdagen avslår motion 1981/82:725, yrkande 2.

res. (vpk)

Stockholm den 9 november 1982

På utrikesutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid utskottets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Gunnel Jonäng (c), Sture Ericson (s), Ingrid Sundberg (m), Jan Bergqvist (s), Margaretha af Ugglas (m), Maj-Lis Lööw (s), Bengt Silfverstrand (s), Sten Sture Paterson (m), Rune Ångström (fp), Bertil Måbrink (vpk), Lars Hjertén (m), Sören Häggroth (s), Nils Svensson (s) och Pär Granstedt (c).

Reservation

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "motion 725" bort ha följande lydelse:

Situationen i Turkiet har som framgår av det föregående på intet sätt förbättrats sedan frågan började behandlas i Europarådet. De förhoppningar, som eventuellt funnits, att militärjuntan skulle påbörja en återgång till demokratiska förhållanden och på nytt införa mänskliga fri- och rättigheter, har aldrig infriats. Det val för eller emot en ny konstitution, som nyligen genomförts, är en ytterligare bekräftelse på juntans förakt för all slags demokrati. Det turkiska folket har inte erbjudits någon valmöjlighet. Det har endast haft att under hot säga ja till generalernas konstitution.

De internationella påtryckningar, som hittills genomförts, framför allt i Europarådet, har varit resultatlösa. Det arbetet måste ändå fortsätta, och Sverige kan här liksom förut spela en opinionsbildande och pådrivande roll.

Men arbetet måste också vidgas. Även om Europarådet är ett självskrivet forum för åtgärder mot Turkiet är det uppenbart att den internationella opinionsbildningen mot den turkiska militärregimen bara kan vinna i slagkraft om frågan parallellt också tas upp inom FN:s olika organ.

Utrikesminister Lennart Bodström riktade under det pågående mötet med FN:s generalförsamling kritik mot militärdiktaturen. Enligt utskottets mening finns det anledning att gå vidare inom FN i syfte att även inom världsorganisationen få till stånd kraftfulla påtryckningar mot den turkiska regimen för en återgång till demokratin. Utskottet delar därmed den åsikt som framförs i yrkande 2 i motion 725.

dels att utskottets hemställan i moment 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen med bifall till motion 1981/82:725, yrkande 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.